

Reacties

Na WO II heeft een dergelijke bezinning niet meer plaatsgehad want de noodzaak scheen verdwenen. Van Puttens alarmartikel „De fascistten zijn weer onder ons, ook aan de VU” plaatste het onderwerp weer op de agenda. Een stortvloed aan reacties kwam los, de eerste golf van diverse Centruumpartij-bestuursleden en aanhangers, waaronder Brookman. Het gratis verspreide VU-huisorgaan Ad Valvas van 16 januari neemt ze alle op. Verontwaardigd wordt de beschuldiging „fascisme” van Van Putten van de hand gewezen. Een aantal studenten is van mening dat Ad Valvas deze ingezonden stukken had moeten weigeren. Van de redactie wordt geest dat de verspreiding via diverse afhaalpunten moet worden stopgezet. De redactie weigert. Er is slechts hoor en wederhoor toegepast. De VU-gemeenschap moet zelf de meningen van de heren maar beoordelen. Daarop verwijderen de studenten de stapels bladen uit de afhaalbakken, voegen aan elk exemplaar een „Protestverklaring tegen berichtgeving in Ad Valvas” toe en brengen de bladen daarna weer in roulatie:

„Wakker geschud uit de illusie dat fascisme slechts een gevaarlijk verschijnsel elders is en in Nederland wel weer vanzelf zal wegebben, zijn ondergetekenden van mening dat Brookman en zijn Centrumpartij geen enkele ruimte gegeven mag worden.

Vreemdelingenhaat en fascistische organisaties vinden altijd wel een voedingsbodem. Om deze reden mag je dergelijke opvattingen en organisaties niet de vrije ruimte geven om hun ideeën uit te dragen, vanuit de illusie dat ze zichzelf wel belachelijk zullen maken. Vandaar dat wij het ten stelligste afkeuren dat AD VALVAS haar kolommen beschikbaar stelt aan vertegenwoordigers van dergelijke opvattingen.”

In de weken erna bevat elk nummer van Ad Valvas diverse ingezonden stukken (6 febr. wordt de discussie gesloten), die duidelijk maken dat er in de VU-gemeenschap geen eenstemmigheid bestaat over de vraag wat nu eigenlijk fascisme is (en waarom het dus verwerpelijk is), of de Centrumpartij fascistisch is en — niet de eenvoudigste vraag — hoe fascisme moet worden bestreden. Want dat het moet worden bestreden, vindt iedereen.

Maar hoe doe je dat dan?

Doodzwijgen, aftuigen, ontslaan, ruiten ingooien, dreigbrieven schrijven, de mond snoeren? Vol afgrijzen blik menige rechtgeaarde democraat in dit hem nogal „fascistisch” aandoend middelenpakket.

In discussie treden dan, naar conferentieoorden slepen, debatavonden organiseren, op huisbezoek gaan? Sceptis en weerzin vervullen menigeen ook bij deze gedachte. De boekenkasten van vele VU-medewerkers puilen uit van de beschouwingen over het verschijnsel fascisme en de ervaringen die een vorige generatie daarmee opdeed, maar geen werk bevat een bruikbare handleiding hoe een facist te bekeren tot iemand die tot de overtuiging komt dat het eigenlijk een heel gekke, ja onrechtvaardige zaak is dat hij op grond van, ja van wat?, meer rechten heeft dan een aantal andere ingezetenen van Nederland. Want dat is het punt.

„Een arbeider buiten zijn land is een verschoppling, een paria”, citeer ik. „Hij, die probeert buiten zijn land werk te vinden, zal de meeste grenzen zorgvuldig voor zich gesloten vinden: werkkrachten heeft men in de meeste landen genoeg; in vele te veel. Gelukt het hem in een ander land werk te vinden, dan zal hij als vreemdeling vrijwel rechte-

Illustratie uit het NSB-propagandabladd „De Strijd”, 22 mei 1937

Eenheid door Democratie

Landgenooten!
Wij rekenen op U!

Kosten noch moeiten worden gespaard om Uw stem te verkrijgen voor de invoering van een nationaal-socialistische of communistische dictatuur!

Wilt gij echter medewerken:

- U zelf en Uw kinderen te maken tot slaven?
- concentratie-kampen in te voeren?
- Uw kerken te laten knevelen?
- het volk over te leveren aan rechteloosheid en willekeur?
- Uw welvaart te zien verschrompelen?

Midden in ons volk staat als een groot en hecht blok de

NEDERLANDSCHE BEWEGING VOOR EENHEID DOOR DEMOCRATIE!

In nog geen twee jaren groeide zij van 71 leden tot bijna 20.000 leden. En haar ledental neemt met 2.000 nieuwe leden per maand toe. Uit alle groespeeringen van ons volk sluiten landgenooten zich bij ons aan om:

onze vrijheden en rechten te verdedigen, mede te bouwen aan een nieuwe volkseenheid.

Wij zijn geen politieke partij en stellen geen kandidaten. Wij willen alle oprechte vaderlanders samen brengen in een groote Beweging, die in den strijd om de toekomst van ons volk in staat zal zijn elke dictatuur te verijdelen.

Wij rekenen op U!

Leent Uw oor niet aan valsche voorspiegelingen en onware leuzen!

Geef Uw stem alleen aan hen, die zich stellen op het standpunt van vrijheid en democratie!

OPLAAT TUREN! BUREAUA: STATIONSTRAAT 11, UTRECHT

EDD-propaganda 1937

loos zijn en in die staat genoodzaakt zijn om voor het minste loon het zwaarste werk te verrichten. Weigert hij dat, of vindt hij ook dat werk niet, dan wordt hij in korte tijd via verschillende politiebureaus de grens overgewerkt.”

De schildering van deze wantoestand is niet ontleend aan een anti-Haars-pamflet. Het was de Utrechtse hoofdingenieur van Rijkswaterstaat A. Mussert die deze tekst precies een halve eeuw geleden op papier zette toen hij bezig was Programma en Toelichting te formuleren voor een nieuw partijtje dat hij van plan was te stichten, de Nationaal Socialistische Beweging in Nederland. Het verschijnsel zit hem blijkbaar hoog. Al direct na de inleiding begint hij erover uit te pakken. Het blijkt evenwel niet zijn bedoeling op te roepen tot internationale bezinning over deze schandelijke situatie. Integendeel.